

Az évadkezdet koncertjeiről

Szellemes szlogent talált az idei évadra a **MÁV Szimfonikus Zenekar**: „Zenében utazunk”. Bérleten kívüli, szezonnyitó előadásukra szeptember 18-ra invitálták közönségüket a Művészetek Palotájába. És mint a zenekarra oly régóta jellemző, ezúttal is értékelték a hűséget: többek között bérleteseik is kedvezményesen válthatták meg napijegyüket. Körültekintően gondoskodtak arról, hogy a Koncertkalendáriumnak csupán októberi számában meghirdetett koncerten legyen közönség; a Fidelio Sűgő önálló különszámban foglalkozott a „zenében utazókkal”.

Ezúttal a dirigens és a szólisták is távolról érkeztek: a MENO Music koreai kulturális ügynökséghez tartoznak (Management, Enterprise, Noblesse, Oblige), amelynek vezetője a karmester Young Chil Lee, aki fontos feladatának érzi az európai és ázsiai kultúrák közötti hatékony együttműködés megvalósítását. Nem véletlen, hogy honfitársán, a fuvolaművész Hyun Im Yoonon kívül bolgár szólistát hívott meg: a dirigens amerikai tanulmányai után 2002-ben Bulgáriába költözött. A hegedűművész, az 1976-ban született Svetlin Roussev egyébként jelenleg a Francia Rádió Filharmonikus Zenekarának első koncertmestere.

A koncert valamiféle crescendo-forma szerint épült fel. A nyitószerző Bizet-Borne Carmen-fantáziája rendkívül visszafogottan csendült fel. A koreai fuvolista (Svájcban, majd Németországban tökéletesített) tudásáról többet tudtunk meg a ráadás Bach-tétel hallatán. Mindenesetre, értékes lehetőséget kapott a fiatal művész, hogy zenekarral lépjen fel (olyan együttesel, amely előtt biztonságban érezhette magát – a MÁV-zenekarnak több évtizedes praxisa van mind vokális, mind hangszeres szólisták kíséretében). Lalo Spanyol szimfóniájának szólistája érezhetően nagy pódiumgyakorlással rendelkezik. Személyében igazi szólista-rangú művészt köszönhetünk, aki magabiztosan, ugyanakkor érzékeny differenciáltsággal játszotta szólamát, oly módon, hogy kétséget kizáróan állandóan figyelemmel követte a zenekari hangzás alakulását. Az ő esetében tehát a koncertmesteri tevékenység is kamatozott ezúttal. A bolgár kortárs ráadás-számban (Petar Hrisztoskov: Rhapsody) briliáns felkészültségének azokat a vonásait is megmutatta, amelyekre a Lalo-mű nem adott lehetőséget.

A 30-as éveik végén járó Young Chil Lee rutinos karmester; mozdulatai arról tanúskodnak, hogy valamennyi műsorszámról konkrét elképzelése van – ugyanakkor viszont, vendégkarmesterek általános gyakorlatának megfelelően, korántsem tett kísérletet arra, hogy a bármikor pillanatnyi hangzásképbbe aktívan beavatkozzon. Sodról lendülettel vezényelte a tételek egymásutánját, s elérte, hogy „jöjjenek vele” muzsikusai. Igaz, nem ritkán előfordult, hogy a zenekartól többet kapott, mint amennyit kért. Csajkovszkij V. szimfóniáját néha szélsőségesen romantikusnak képzelte – vélhetően számos előadóművészet-történeti hangdokumentum ismeretében alakította ki eme meggyőződését.

A MÁV Szimfonikus Zenekar – talán a nyári szünetnek köszönhetően – frissen-elevenen játszott (néha inkább főpróbára emlékeztető felszabadultsággal). A vonóskarból (régiképp a csellisták remekeltek, a fűvósok általában olyannyira a saját szólamukra koncentráltak, hogy maguktól nem igyekeztek beilleszkedni a hangzó környezetbe (tónusban, dinamikában); a dirigens pedig ilyen apróságokkal nem törődött.

A Carmen-fantázia esetében nyilvánvaló volt, hogy a zenekar fuvolistái legalább olyan rangos művészei hangszerüknek, mint az (életkorából adódóan a zenekarral való együtt-játékot illetően már-már szinte „természetesen” rutintalan) vendég-szólista. Becsületükre válik, hogy olyan műgonddal játszották szólamukat, mintha világhíresség lett volna a partnerük. Remélhetőleg a hegedűsökre inspirálóan hatott a koncertmester rangos produkciója. A Csajkovszkij-mű előadásának „haszna” abban rejlett, hogy a messziről-jött karmester az érzelmi-indulati tartalmak közvetlen megjelenítésére készítette a zenekart, visszaadva tehát azt a hitet, hogy a zene gyönyörködtető; s eme gyönyörködés nem kizárólag a közönség ügye, sőt! Ha csak néhány nagyzenekari tutti-állásba feledkezett bele az egész együttes, ez az érzelmi töltés kamatozni fog a közeljövő próbái és előadásai során.

Ez a koncert afféle „Auftakt” volt a nyitányhoz; az igazi évadkezdetet az jelenti majd, amikor új művészeti vezetőjével és vezető karmesterével, Kollár Imrével lép fel a zenekar (az Erdélyi Miklós bérlet és a Lukács Miklós bérlet 1. előadásán, októberben).

A Magyar Szimfonikus Körkép 2008-as sorozatának befejező estje az új évadba került: a **Pannon Filharmonikusok** – Pécs szeptember 21-én parádés fináléval remekelt. Eredetileg is érdekes-izgalmas műsort hirdettek meg – de a teljes műsorváltozás eredménye sem adott okot panaszra. Sőt!

Bőségesen túlteljesítették a műsorösszeállítás egyetlen kritériumát, miszerint szerepelni kell a műsoron egy 20-21. századi magyar kompozíciónak. Tették ezt a megszólaltatott művek értékebe vetett töretlen hittel (tehát korántsem valamiféle rosszízű „misszióként”!). Tartalmilag három műsorszám tartozott össze (közülük az utolsó a műsor második részébe került): mind-egyikük „bagatell”-sorozat, a zenetörténeti szóhasználat értelmében, amikor briliáns miniatűrök sorjázhatnak. Dohnányi: Szimfonikus percek című tétel-füzére mint nyitódarab – zenekart-próbáló feladat. Maximális koncentrátságot követel valamennyi muzsikustól akkor is, ha – mint jelen esetben – a dirigens figyelme minden mozzanatra kiterjed. Amikor nem lesz szükség Hamar Zsolt eme biztonsági irányítására, s a pillanatnyi játszanivalót legalábbis egy-egy tétel egészébe tudja behelyezni valamennyi előadó, akkorra lesz annyira sajátja az együttesnek a kompozíció, hogy mindvégig jelen lesz az a táncos lüktetés, charme-os lendület, báj és kellem, amely nemcsak a partitúrát, hanem a szerző által olyannyira kedvelt (s gyakran hangokba öntött) életérzést is megjeleníti.

A tervezett műsorban Kocsis Zoltán kompozíciója (Csernobil, 1986), a megvalósultban Bartók zongoradarabjai nyomán készült átírata szerepelt. Ezúttal aligha nevezhető pusztán hangszerelő munkának az a tevékenység, amelynek köszönhetően a felcsendülő darabok „zenekari fogantatása” elhíthető erejű. Hallgatásuk közben (s főként után) eljátszottam a gondolattal: kvízzjátékban ugyan hányan fejtették volna meg a szerző/k kilétét. „Erős” muzsika ez a hét tétel, a szó legnemesebb értelmében. Olyasmi, ami nemcsak leköti a figyelmet, hanem egyúttal új, rendkívüli intellektuális örömforrás. Mert az ismert és az ismeretlen (legyen szó dallamfordulatokról vagy harmóniákról) állandóan egymásba-játszik, hála a „nyersanyag-választásnak” (burlesz-

kek, siratók, valamint a BB 27/3 és 4, Ábránd és Scherzo): közismert örökzöldek nem kaptak helyet a válogatásban.

A szünet után Vidovszky László Kilenc Kurtág-köszöntő koráljával folytatódott a műsor. Az eredetileg egy illetve két zongorára szánt daraboknak a szerzőtől származó kiszzenekari verzióját ígérte a program (a kiszzenekart ezúttal a szó legtagabb értelmében használva). Itt volt talán leginkább megszólítva valamennyi muzsik; az áttört hangzás, a frázisról-frázisra változó hangszerelés állandó kamarazenei egymásrafigyelést igényel. Mert itt oly gyakoriak a váltások, hogy azokat mozdulataival aligha követheti a dirigens. Hamar Zsolt ezt remekül felismerte, s a frázisokból, sorokból felépülő tételek egészére koncentrált.

És akkor még hátra volt az est fénypontja, Brahms Kettősversenye, szólistaként Bujtor Balázssal (aki a közelmúltban lett e zenekar koncertmestere) és Fenyő Lászlóval. A remek produkciót felesleges lenne elemezgetni; sajátosságaként az említendő meg, hogy a szólisták hihetetlenül azonos hullámhosszon voltak. Szinte összenézniük sem kellett, zsigerileg „éreztek” – nem is a másikat, hanem magát a művet, amelyről azonos felfogást vallanak. Ezúttal tehát nem a két szólista versengésének lehettünk tanúi, inkább kettőjük által közösen megélt élményvilágot osztották meg a hallgatósággal. Bujtor Balázs hegedűhangjának időnkénti matt árnyalatai is emocionális színezetűek voltak, Fenyő László pedig megint tanújelét adta a szép hang iránti elkötelezettségének. Mindazonáltal, fiatalos produkció született, az ifjonti hév nem engedte, hogy megmértecsék, mennyire lassú tempót képesek hasonló intenzív hangzással kitölteni.

Ugyanezen az estén a Zeneakadémián a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar adott koncertet, Perényi Miklós szólójával. Volt tehát „konkurencia”, mégis, öröndetes módon, teltházasnak mondható a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben rendezett Körkép-koncert. Talán csak a szakmabeli hallgatóságot kevesellheti, akinek ennyi jó kevés.

Érdekes kínálattal várta a „Palota-bérlet” nyitó előadásának közönségét az **Óbudai Danubia Zenekar**, Héja Domonkos és a Muzsikás Együttes. „Mozart és az erdélyi nemesi falvak zenéje” – ezzel a címmel hirdették meg a koncertet, melynek még egy művész-vendége volt, a cimbalmos Balogh

Kálmán (az ő virtuóz játéka egészen különleges élményt jelentett).

A zenekar és a népi együttes együttműködésének immár múltja van; koncerteken túl felvételt is készítettek (CLIP címmel, Sebestyén Márta közreműködésével, a műsoron Bartók, Dohnányi és Kodály muzsikájával). Járt utat folytattak – ugyanakkor újítottak is, hiszen ezúttal kicsit másról van szó.

Korábban a „tisza forrás” cseppjeit mutatták fel, s az általuk inspirált feldolgozásokat vagy épp egyedi műzenei produktumokat – most térben-időben, sőt eszmeiségben is távolabbi hasonlóságokra kívánták irányítani a figyelmet. Régóta bekerült a köztudatba a zenei köznyelv léte, bizonyos stílus-korszakokban való gyengébb-erősebb érvényesülése, aminek eredményeképp több-kevesebb kapcsolódási pont, rokon szál fedezhető fel stílusosan különböző, eltérő „fajsúlyú” zenék között is. A koncerthez készült figyelemfelkeltő ajánló – érthető módon – erős reflektornyalábot bocsát a két zenei külön-világra. Valódit mondanak az állítások, néha vélhetőleg igazit is – mégis több ebben az ötletben, mint amennyi egyetlen estére elég. Felszíni hasonlóságokra csodálkoztat rá, olyan zenei megnyilvánulási módokra, amelyek mind a kiválasztott népzenei idézetekben, mind a felcsendülő Mozart-tételekben jelen vannak. Díszítőelemek, díszítés-módok (cífrázatok) hasonlítanak tehát, amelyek egyaránt otthonosak a 18. századi klasszikus műzenében s – ki tudja, mióta – a nemesi falvak zenéjében. (A népzene-kutatókra vár a feladat, hogy a fennmaradt emlékek alapján megpróbálják rekonstruálni az ilyesfajta díszítőelemek érvényességi körét.)

Osztrák népzene és Mozart-táncokat egymás mellé állító válogatásokat több évtizede kínálnak osztrák hangfelvételek; magyar előadók jóvoltából szélesebb földrajzi egységből került ki a kétpólusú program. A műsor azt a lehetőséget kínálta, hogy felváltva halljunk népzene (többségükről kiderült valami közelebbi is...) és Mozart-muzsikát (a rövid ismertető tartalmazó szórólapon részletezően feltüntették a koncerten elhangzó Mozart-tételeket). Ebben a kontrasztos váltakozásban a különbözőség érvényesült jobban, a hangszínek, a zene-számok formai felépítése okán. De az összehasonlításban kevésbé gyakorlott is rácsodálkozhatott a szokatlan egyezésre, amikor népzenei előadásban is szinte hangról-hangra Mozart-muzsika szólt.

A hangversenylátogató közönség szívesen kalandozik a népzene világába; aki a

népzene kedvéért hallgatta a koncertet, bizonyára fogékonyabbá vált a történeti muzsikák iránt. Azt azonban nem titkolhatjuk: ezúttal nem jött létre (nem is jöhetett) olyan „egymásrahatás”, mint korábbi közös szereplésük során. Akkor érezhetően módosult a vonósok hangszerkezelése, s az aligha ment a hangzás rovására. Most viszont talán csak ösztönösen módosult a hangzás, ám ez sem volt mindig szerencsés. Ha kiragadva meghallgatnánk a Mozart-részt, a néha tenyeres-talpas muzsika hallatán bizony sokáig kellene keresgélünk a mozarti zsenialitás nyomait. Ezek a tételek olyan Mozart-képet vázoltak fel, amilyené akkor vált volna, ha megrendelőinek a kívánsága nem terjedt volna túl a szórakoztató zene területén, tehát, ha rendkívüli zenei vénáját nem tudja érvényesíteni. (Meddő dolog azon elmélkedni, mennyire stilizálódhattak annakidején a német táncok, s a divertimento-tételektől mennyi „egyéni hangot” vártak el azok a szerencsések, akiknek szórakoztató, netán háttérzenéről nem kisebb komponista gondoskodott, mint az Isten Kegyeletje. Az viszont kétségtelen: többnyire reprezentatív alkalmakkor csendültek fel, s az előadók tisztában voltak kiváltságos helyzetükkel – mármint azzal, hogy ott és akkor ők muzsikálhattak...)

Mozart – másképp... Ezt a mottót is kaphatta volna az Óbudai Danubia Zenekar előadása. A viszonylag kis létszámú együttes korrekten artikulálta-frazirozta a zenei anyagot, mégis, az egész statikussá, földhözragadottá vált. Talán csak az az érzékenység veszett el, ami napjainkban már-már „kijár” Mozart zenéjének, akár historikus előadásban, akár modern hangszereken csendül fel.

„Hangokkal beszélünk” – ez a **Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar** szlogenje. És nemcsak „beszélnek”, hanem mondanak is valamit – már bérleti koncertjeiknek műsorválasztásával is. A „Fischer Annie bérlet” Haydn és Mozart zenéjének alaposabb megismertetését tűzi ki célul. Nem kevés bátorság kell ahhoz, hogy olyan sorozatot hirdessen együttes, melyben minden koncert azonos felépítésű: négy alkalommal Haydn egy-egy norturnója és szimfóniája keretez két Mozart-zongoraversenyt (melyek közül az egyik a legkorábbiak közül való, a másik pedig a zenebarátok számára ismerős kései remek valamilyike). Ennek a programösszeállításnak van előzménye; a korábban az Olasz Kultúrin-

tézetben rendezett – már-már kamarazene-kari – estek logikus folytatásáról van szó.

A Fischer Annie bérlet nyitókoncertjének dirigense Vashegyi György, aki előre sejt-hetően életeli muzsikálásra inspirálja vendégzsereplései alkalmával valamennyi muzsikos-partnerét, szólistája pedig a Zeneakadémia III. évfolyamos hallgatója, Fejérvári Zoltán, akivel a Tiszadobi Zongorafesztiválon, s a Nemzeti Filharmonikus Zenekar szólistájaként is találkozhatott a rendszeres koncertlátogató.

Szokás Mozart zenéjét már-már elidegenítően túldimenzionálni, minden szerzők zongoramuzsikája között a legigényesebbként. Szerencsére ilyesfajta ijesztgetésektől távol nevelkedett a szólista, aki már-már gyermeki egyszerűséggel közeledett a versenyművek kottájához, professzionális felkészültség birtokában. Játékát hallgatva, a Mozart-muzsika közvetlenségét, keresetlen egyszerűségét tapasztalhattuk meg. Ha elvonatkoztatunk a látványtól, aligha tudjuk kitalálni az előadó korát; technikailag perfekt (ez nem korfüggő), zeneileg érett (ez sem). Voltaképp nemcsak életkortól, hanem történeti időtől is szinte független interpretációt hallhattunk; olyan természetes muzsikálást, ami vajon mikor lehetett otthonos a pódiumon? A szólistát nem befolyásolták olvasat- és értelmezési kérdések, a hangszerválasztás sem jelentett problémát. A Steinway úgy szólt, ahogyan szólhatott hosszú évtizedekig, amíg fel nem merült a hitelességre törekvés szándéka: alkalmas-ként a mozarti muzsika tolmácsolására. Fejérvári Zoltán számára a kifejeznievaló olyannyira egyértelmű, hogy könnyedén „szót ért” a hangszerrel; keze alatt a „nagy”, „modern” hangszer érzékeny, finom hangon szól, sohasem erőltetett, mégis széles dinamikai skálával. Zongorázása kulturált, választékosan társalog partnerével, a zenekarral – olyan egyéniség módjára, aki anélkül is magára tudja vonni a figyelmet, hogy felemelné a hangját. A 22 éves fiatalember nem ígérlet. Tehetség. (Életrajzát érdemes lett volna „frissíteni” a napi műsorismertetőben, legalább a „bérlethirdető” információit közlendő!)

A zenekart illetően, már inkább érthető a mozarti muzsika előadót-próbáló jellegének az emlegetése. Vashegyi György animáló irányításának köszönhetően örömmel észlelhettük, hogy a zenekari játékosok számára nem volt „közömbös” hang. Állandóan éreztük a folyamatokat, a kisebb-nagyobb frázisok megformáltan szóltak. Ez persze nem zárta ki, hogy néha kicsorbuljon egy-egy ív, főként, ha a pregnáns-rit-

mikus témafej dallamvonala hirtelen megfordul. Vashegyi alapos kottaolvasásra serkenti a játékosokat; hallottunk is megannyi sforzatot, hirtelen dinamikai váltást, mint máskor soha! De az arányokkal néha még baj volt; az alaposan kidolgozott töltőanyag vagy ellenszólam esetenként elnyomta az érzékenyen formált leglényegesebb zenei anyagot. Néha billegett az összjáték is – ennek viszont mindennek ellenére még örülni is lehetett, hiszen abból adódott, hogy a játékosok immár nem mechanikus taktírozás keretei közé akarták beilleszteni szólamukat, hanem rendre megformálták a szegmenseket (néhányikat mintegy hangsúlyosabbnak tartva, a nyomtérkedvéért ösztönösen picit lelassítva, másokat pedig, mintegy súlytalan kommentárt, gondolatnyit elsietve). Többségükben „megtörtétek” a tételek; a játékosok nemcsak lejátszották, amit a kottából kiolvastak, hanem a leírottakat értelmezve adták tovább. Ráéreztek tehát arra a specifikumra, aminek köszönhetően a legáttekinthetőbb kottakép is komplex tartalmakat képes közvetíteni. Ha így folytatódik a bérleti sorozat, a hallgatóság zenehallgatását jótékonyan fogja befolyásolni. Hogy azonos stílári keretek között ismert és ismeretlen tételek/művek következnek egymásra, rászoktatja a figyelmes zenehallgatásra a közönséget. Tehát nemcsak hallani, hallgatni fogják a klasszikusokat, mind kevésbé meglegedve a háttérzenének kijáró passzivitással. Az értékes zene megadja a befogadónak az aktivitás lehetőségét – csak élni kell vele!

Jöllehet, csak a novemberi koncertkalendárium lapzárta után érkezett eseményei között kapott helyet, nagy érdeklődést váltott ki a **Nemzeti Filharmonikus Zenekar** október 10-i koncertje. Végigtekintve a hallgatóság sorain, mondhatni, társadalmi esemény rangjára emelkedett.

A műsor első részében Bartók örökértékű remeke, a Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára kapott helyet. Méltó előadásban – méltatlan „ismertetőszöveggel” (szerzője kilétét, ellentétben a zenekar nívós, szerzőjük által vállalt ismertetőivel, homályfedi). A nem szakmabéli közönség is felfedezhette a hangzást polarizáló kettős-zenekar tényét, s a látvánnyal együtt – ha nem is szavakba öntöttén tudatosítva – a sztereo-hatás elvét, amelyet a vonós-szólamok ilyen-éltrendezésével eleve belekomponált a műbe. „Architektonikus forma, hangzási képzelet és költői élmény csak az élet leg-

ritkább pillanataiban egyesülhet ilyen ünnepi harmóniába” – írta Lendvai Ernő. Ennek az ünnepi harmóniának lehettünk részesei. Kocsis Zoltán Bartók-értése régóta etalonnak tekinthető – kétségkívül kedvvel s örömmel vállalkozhatott arra, hogy a rangos szólistákkal „feldúsított” zenekarral élménytadó előadást produkáljon.

A rövid első rész után következett a szünet, így újult figyelemmel fordulhattunk az ősbemutatóhoz. Szokolay Sándor legutóbbi opusza, az Október végi tiszta lángok: oratorikus emlékezés, Nagy Gáspár versciklusára. 1956 vértanú hőseire emlékezik a szerző-páros, s ezt a Nemzeti Filharmonikus Zenekarhoz társuló Nemzeti Énekkar és az MR Gyermekkorusa közvetíti a hallgatókhoz.

Szokolay alkati sajátossága a lelkesedni-tudás fogékonyasága, legyen az inspiráció forrása bármilyen társművészeti produktum vagy eszme. Nagy Gáspárral közösen jegyezték korábban a millennium-inspirálta Symphonia Ungarorumot – a komponista számára egyenes útnak látszott a folytatás e versciklussal. A versek magyar szövege mellett a (latin) requiem kínál tagolási lehetőséget alkotása nagyformájához. Miként a szerző írta: „A mű egy látens Requiem, mely latin nyelvű formái keretezése ellenére 1956, sőt 1848 ’megidéz’ Poétikus-Emlékezése az oratorikus kettős-kar közösségi szellemének jelenítő megrajzolásával!”

A képlet tehát a szokásos: Szokolay lelkesült, alkotói lázban ég. A könnyű kézzel, gyorsan komponáló szerző ezúttal két teljes évet tölt „feszült munkával” – ahogyan ő látja; de aligha tévedhetünk azt állítva: versek, s a versek-előhívta érzések, indulatok bővületében. Ez az elbűvöltség árad a terjedelmes műből, hol több, hol kevesebb átütőerővel. Mert Szokolay nem ritkán tudja eredményesen fanatizálni „környezetét”: az előadókat és a közönséget. Ez történt most is, amikor csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatunk az MR Gyermekkorúsáról, s Thész Gabriella megfelfejtethetlen titkáról. Elképesztő az az állásszilárdság, tűrőképesség, amellyel a gyerekek fegyelmezetten és koncentráltan nyújtanak felnőtt-profiknak is dicsőségére való teljesítményt. Teszik mindezt annyiszor, ahányszor szereplési lehetőségük van, s olyan művek megszólaltatásával, melynek előadásában részt vehetnek. Szokolay fanatizálhatta Kocsist is, aki rövid idő alatt a szerző második (!) monumentális opuszának előadására vállalkozott együtteseivel (mert a Nemzeti Énekkar olyképp tekintheti zeneileg sajátjának, mint a Nemzeti Filharmonikusokat).

Szokolay mindvégig a szöveg bővületében él, ízlelgeti, s arra törekszik, hogy érthető maradjon minden megzenésített szó. A fontos részeket (s Uram bocsá', mit nem tart fontosnak!) szívesen ismételteti, különböző regiszterekben, más-más hangszeres kísérettel (gyakran unisono, aláhúzandó – igaz, ezzel a szövegértést nehezítve – a kimondottak fontosságát). Az értést szolgálja a néha már-már skandáló ritmizálás is (ami persze kétélű fegyver...). A zenekar illusztrál: indulatokat, érzelmeket, költői látomásokat. Szokolay ismeri a legkülönbözőbb hangszerkombinációk lélektani hatását, s ezt a sok évtizedes tudást a nemes cél szolgálataiba állítja. Ettől aztán a szöveg értése nélkül is biztosan tájékozódunk a felhevült indulati szférában. S ettől érezzük olykor plakátszerűnek, a legtágabb értelemben. „Talán félreérthetőnek tűnik, de a művet mondanivalójánál fogva írtam és szántam 'Főművemnek!'” – írta, s ezzel voltaképp kiteríti kártyáit. A mondanivalóval való egyetértés avathatta élménnyé a művet az előadás valamennyi közreműködője számára.

Október 14-én került sor a **Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar** Beethoven-bérletének első estjére a Zeneakadémián. Remek az ötlet: négy koncert keretében előadni négy szimfóniát, s Ránki Dezső szólójával megszólaltatni az öt zongoraversenyt. A karmester: Keller András, az új zeneigazgató.

Először láttam vezényelni Keller Andrást, először hallottam tehát irányításával zenekara játékát. A C-dúr zongoraversenyben olyannyira át tudtam adni magam Beethoven muzikájának, hogy szinte megfeledkeztem arról, hogy „hivataltól” (is) hallgatom. Mindaz, amit hangnemszimbólika, intonációs típusok (stb.) címszóval tanítható/tanulható, jelentéssel-tartalommal hangzó valósággá vált. Vitális és üde volt a hangzás, színekben és hangulatokban változatos – a tartalmas-kifejező muzsikálás mindvégig ébren tartotta az érdeklődést. Egyszerűen: oda kellett figyelni. Harmonikus együttműködést hallhattunk, ahol a zenekar mindent elkövetett, hogy méltó legyen a rangos szólistához.

(A legobjektívebb mérce: csend a tételek alatt, s a koncentrációt feloldandó, lazító közönségzaj a tételszünetekben. Mennyivel más, mint amikor a legintimebb pianót teszi tönkre kíméletlen zörgés-zajongás! A zenei élmény zavartalan élvezetéhez aktívan járult hozzá a hallgatóság.)

A bérleti műsorba kiválasztott négy szimfónia közül három a páros sorszámúak közül való (amelyek sajnos a „neves” páratlanok árnyékába kényszerültek), csak az Esz-dúr zongoraverseny monumentalitását kiegyensúlyozandó csendül majd fel páratlan számú: a Hetedik.

A nyitókoncert második részében a II. szimfóniát hallhattuk – őszinte örömmel és tetsséssel. A program nem lett túlméretezve; lelkileg felfrissült közönség hagyta el a Nagytermet.

A karmester Keller András: zenekara primáriusa, aki ezúttal nem három vonósnégyespartnerével muzsikált együtt (tehát nem három személlyel közösen alakította ki a hangzsképet), hanem kamaragyűttést jócskán meghaladó létszámú csapattal. Keller az első hangtól az utolsóig: dolgozott. Úgy irányította a folyamatokat, hogy mindenki érezze szólamának a partitúra egészébe tartozását, s az egyes zenei frázisoknak a formarészekben elfoglalt helyét. Újfajta érzékenység figyelhető meg máris a zenekar játékában: amikor hangszercsoportok váltakozva játszanak, abból kommunikáció jön létre (és most korántsem csak a szlogenjükről van szó, miszerint „Hangokkal beszélünk!”): válaszolnak egymásnak, kommentálják a korábban elmondottakat – egyáltalán, viszony-rendszereket hoznak létre valamennyi tételen belül, a legkülönbözőbb léptékekben.

Keller dolgozott – munkája konkrét-kidolgozott zenei elképzelés hangzó megvalósítására irányult. Ennek érdekében gazdag mozdulat-készletet vonultatott fel gesztusainak mindegyike kivétel nélkül kifejező. És ami még fontosabbak: a kisebb-nagyobb formai vagy hangulati szakaszok mindegyikénél változtatja ezeket; ilyen szempontból analitikusnak mondható a vezénylése. Ugyanakkor, nem „rajzolja” a dallamot; inkább a kiemelendő motívumok-frázisok megszólaltatóját/megszólaltatóit inspirálja. Gyakorlatból tudja: ő hiába táncolna, attól a hangzás még nem lesz lendületes. (Vannak szokatlan mozdulatai, köztük rendkívül frappáns-kifejezők is, némelyek pedig más dirigensek gyakorlatából ismerősek.) Végigviszi tehát a tételeket gondolatilag, ugyanakkor a részletek karakterizálásával dimenzionálja a hangzást. Amiben kérelhetetlen, az a pregnáns ritmika, s a metrikus karakter állandó érzékeltetése. A dobogón állva is mintha „belülről” irányítana. Nem utasít, hanem vezet – ugyanakkor nem ad módot a lemaradásra. A felzárkóztatott muzsikusközössége intenzív összhangzást képes létrehozni. Ami a legcsodá-

latosabb: nincsenek bántó üresjáratok, nincsenek jelentéktelen részletek. A közömbösség száműzése jó légkört eredményezett a pódiumon – s ami a nézőtérre eljutott, az rendkívül imponáló. Lendületes kezdet – tartson ki sokáig!

Miként az Erdélyi Miklós-bérlet, úgy a Lukács Miklós-bérlet nyitókoncertjén is az új vezető karmester és művészeti vezető vezényelt: Kollár Imre állt a **MÁV Szimfonikus Zenekar** élén (október 17-én). Érdekes-tanulságos lélektani megfigyelésekhez adott anyagot az est két zenekari száma. Befolyásol(hat)ja a teljesítményt a szokatlan (vagy, mint ezúttal is: ismerős-megszokott) helyszín, akusztika. Nem kevésbé lényeges, hogy ki áll a karmesteri emelvényen. Az összeszokottság eredményezheti egymás félszavakból való megértését – avagy épp ellenkezőleg, szolgálhat figyelmetlenségek-felületességek mentségül. Hasonlóképp, az új arc, új mozdulat-készlet, szokatlan kérések-elvárások, másfajta mű-felfogás is lehet inspiráció forrása, avagy épp ellenkezőleg, eredményezhet rövidzárlatot az együttműködők kapcsolatában. A MÁV Szimfonikus Zenekar művészei minden időben számos vendégkarmesterrel léptek fel, tehát csakhamar megszerezhették azt a képességet, hogy egyszerre figyeljenek a játszánivalóra, a karmesterre, s jóesetben közben még egymásra is. Éppen ezért volt fontos feszülten figyelőnek látni a többségükben jól ismert arcokat. Ennek természetes folyamánya, hogy érződött valami furcsaság a hangképben is, függetlenül attól, hogy Mozart K. 201-es A-dúr szimfóniáját, vagy Csajkovszkij VI. (Patetikus) szimfóniáját szólaltatták meg.

Kollár Imrere érdemes figyelni, és kell is, indokolt tehát a szokatlan mértékű koncentrált figyelem. Arra gondolunk: még nem szoktak össze... Viszont, többet próbáltak-muzsikáltak együtt, mint alkalmi vendégdirigenssel. Eszerint az „állandó karmester” másfajta viszonyulást vált ki a muzsikusközből? És ha igen; ez a másfajtaság milyen szempontból megkülönböztető? Ha azt vesszük, hogy az egyszeri vendéggel csakhamar megtalálják a hangot, akkor furcsa ez a „fogást kereső”, tartózkodó, fegyelmezett figyelem.

A szimfónia ismertetőszövege így fejeződik be: „Egy 18 éves fiatalember munkájával állunk szemben. Mint alkotás: remekmű. Mint gesztus: jótétemény. Nincs az az

elvékonyodott ajak, mely mosolyra ne nyílna hallatán.” Nos, vannak kivételek! Kollár Imre „beszédese” mozdulatokkal, analitikusan közelítette meg a művet – s közben mosolyával is sugallta a kívánt oldott hangulatot. Közben azonban többségükben zord arcokat láthatott; olyan muzsikuskokat, akik maximális elkötelezettséggel viseltettek – szólamuk iránt. Ők is tudták, s nekik köszönhetően a közönség is tudhatta, „miről van szó”. De átélni csakúgy nem tudhattuk, mint a játékosok. A mozarti kedély, alkalmasint derű, elmaradt.

Mindez multiplikáltan érvényes Csajkovszkij monumentális művére. Itt akkora volt az igyekezet, hogy a vonósok már-már nem számoltak hangszerük tűrőképességének határaival. Az is tény: ilyen intenzív játékhoz nem szoktak ezek a hegedűk! A romantikus szimfóniában szélsőségesebbek az érzelmek-indulatok – ezeket ritmikailag változatosabb/összetettebb faktúra jeleníti meg. Talán a ritmus volt az a bűvös erő, ami fellazította az ádáz-szigorú tekinteteket; a játék-öröm, ami áttörte a figyelem és fegyelem merev korlátait. És mivel voltaképp tudásuk legjavát állították a kifejezés szolgálatába, a hatás nem maradhatott el. De nem kell sok fantázia kitalálni, mennyivel hatásosabb lett volna az előadás, ha ilyen szólamtudás birtokában oldottan-felszabdultan játszó muzsikuskok teljesítményének eredménye.

Bár nincsenek még bejáratva a kommunikációs pályák, a közvetlenség hiányában is jól tudnak teljesíteni a hangszereket. A tapsot köszönő karmesteren érződött: ő (is) tudja, hogy „mindent megtett”. Lehet, hogy épp a minél alaposabb megfelelés vágya eredményezett ilyen „elfogódott” produkciót?

A műsor középpontjába értékes érdekesség került: Bartók Brácsaversenye, Serly Tibor átdolgozásában, csellóra és zenekarra. Itt a figyelem méltán koncentráldott a szólistára: Fenyő László a tőle már megszokott (amúgy: megszokhatatlan) szépség-eszmény vágyában fogant hangon, szuverén biztonsággal keltette hangzó életre Bartók zenéjét. Kivételes teljesítményének köszönhetően, nem megoszlik, hanem sokszorozódik a hallgatói figyelem – az önfeledt gyönyörködés pillanataiban is érzi-sejti, hogy mindaz, amit hall, ami oly magától értetődő természetességgel, rögzítésre-kész állapotban felcsendül, elképesztően nehéz...

Közben persze valahol sejtjük, hogy ilyen kivételes szólistával együtt játszani – pozitív sokk-hatás a zenekarnak (akkor is, ha szinte évenkénti gyakorisággal fordul elő). Mindenesetre, sok zenekari játékost inspi-

rált igényes teljesítményre... Mert a szólista hangszertudása nem letaglózó hatású, hanem épp ellenkezőleg: felszabadító jelenség. És kihívás is: élni a kompozíció-kínálta lehetőségekkel, s amikor van rá mód, kamarazenélni a szólistával, akár csak egy-egy motívum erejéig.

Október 20-án vezényelte először japán női karmester a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarát (másnap megismételték a műsort, a Kodály-bérlet után a Mahler-bérlet nyitóhangversenyeként). A dirigens életrajzának ismeretében (Szentpétervárot tanult, s 2002-ben a Bolsoj Szimfonikus Zenekara vezető karmesterének nevezték ki, 2004 májusától pedig a Csajkovszkij Alapítvány Szimfonikus Zenekarának vezető karmestere és művészeti igazgatója), ideálisnak tűnik a műsorválasztás: az első részben Csajkovszkij-művek (Rómeó és Júlia nyitányfantázia, valamint az Olasz capriccio), a másodikban pedig Dvořák „örökzöldje”, az Újvilág-szimfónia szerepelt.

Tomomi Nishimoto szimpatikus jelenség. Vezénylését látva az ellensége sem mondhatja, hogy a japánok erőssége az „utánzás”. A küzdősport művelőivel felvéve a versenyt, hihetetlen energiával dolgozza végig a műveket. Teszi mindezt elegánsan, s a fáradás legkisebb jele nélkül. Megtanították tehát a karmester-mesterség fortélyaira. Kitartása, állásszilárdsága elismerésre méltó, s az a szorgalom is, amellyel tökéletesen kidolgozott koreográfiát tervezett valamennyi műsorszámhoz. Mozdulatai egyediek, kifejezőek. Jellegzetessége, hogy ritkán „üt”, vagyis a taktilozó ütemkezdő „leütést” karakterisztikus helyekre „spórolja ki”. Lírikus, pasztell tónusoknál inkább oldalirányú mozdulatokkal dolgozik, lekerekített íveket rajzol. (Időközben szerzett adalék: bár nem tartozott tanárai közé, nyilvánvalóan hatott rá Vaszilij Petrenko vezénylési stílusa, akit a Szentpétervári Állami Akadémiai Zenekar vezető karmestere és a Szentpétervári Operaház karmestere volt – vele a magyar közönség a Budapesti Fesztiválzenekar koncertjein találkozhatott okt. 24 és 26 között.)

Szoknia kellett ezt a jelzés-rendszert a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának – s azt is, hogy dirigense tipikus vendégkarmester; elsődlegesen a művekre koncentrált, s nemigen törődik azzal, hogy milyen úton-módon valószínűleg meg hangzó elképzeléseit a muzsikuskok. (Ilyenkor derül ki, mekkora

többlet, ha a karmester gyakorló játékos a egy vagy több zenekari hangszernek!)

Tomomi Nishimoto számára a hangulatok kidolgozása tűnik elsődlegesnek. Ennek érdekében minden motívumot-frázis karakterisztikusan jelenít meg (elképzelésében egyetlen közömbös hang sem létezhet). Globálisan foglalkozik a partitúrákkal, ám a hangzó arányokkal keveset látszik törődni; az aktív jelenlét kontaktus-teremtő gesztusai tökéletesen hiányoznak nála (nem fordul elő, hogy „többet kérne” valamely szólistától vagy szólamtól, vagy az, hogy konkrét játékosokra irányulóan akarná módosítani a dinamikai összképet). Felkészült együttes élén működik az a gyakorlat, hogy rábízta a hangszerekre a játszanivalót – magának tartva fenn azt a jogot, hogy végső simítással összképet teremtsen.

Ebben a műsorban szinte problémamentes volt a zenei összmunka (a zenekar „késett”, s mivel a karmester bekalkulálta, végeredményben „együtt voltak”). Igaz, látvány nélkül a hangzás nem mindig „igazolta vissza” a hihetetlenül energiaigényes vezénylés-módot (ehhez képest nem lett arányosan aktívabb a hangzás). Az összeszokottság hiánya aligha menti a pontatlan indulásokat. A Rómeó és Júlia nyitányfantázia kezdetének pasztell-világa talán nem teljesen szándékolt; mindenesetre a csúcsponthoz vezető folyamatból nem magától értetődően bomlott ki a kétségkívül szép, áradó melodikus csúcspont.

A koncentrált vezénylés viszont rákényszerít a muzsikuskokra a fegyelmezett muzsikáláson túl valami „rossz fegyelmet”, ami háttérbe szorítja a kedély (mármost a zenében megjelenítendő kedély) kifejezésre juttatását.

Csajkovszkij zenéje persze ellenállhatatlan, s a pregnáns ritmikájú részletek képesek fenntartani a hallgatóság állandó érdeklődő figyelmét (mély szenvedélyű dallamai pedig a zene átélésére adnak lehetőséget).

Dvořák szimfóniája, ami egy óriási megmunkált tömb hatását keltette, ebben az interpretációban gyönyörködtető freskosorozatként is értékelhető. Áradt a zene, sorjázta gazdag változatossággal a témák és egyéb melodikus anyagok. Sikerteljes felmutatni azt a nagyságot, amelyik nem elnyomja, hanem szinte magához emeli a parányt, ez esetben a hallgatót.

Carmina burana – kétszer. Egyszer hallgatnivalóként, másodszor látvánnyal egybekötve. Két egymást követő vasárnap,

különböző helyszínen, (a táncosokat leszámítva) azonos előadói gárdával. Először október 19-én délelőtt a Zeneakadémián, A megérthető ZENE családi hangversenyszorozat nyitókoncertjén, másodsor 26-án a MŰPÁ-ban, Tolcsvay Testamentom – tánc ősbemutatóját követően, a 60 éves Honvéd Együttes ünnepi műsorában.

Nehéz lenne visszakeresni, összeszámolni, hányszor adta elő a Budafoki Dohnányi Zenekar a Budapesti Akadémiai Kórustársasággal, Hollerung Gábor vezényletével a Zeneakadémián Orff örökzöldjét. Most örvendetesen üdén hatott, ugyanakkor érvényesült a perfekt szólamtudás. Mindebben része volt a műsor első részének, amelyben a karmester élvezetesen vette „bonckés alá” a mű egyes részleteit, beavatva a zenebarátokat a kompozíció megannyi titkába, szinte megfejtve, mitől képes mindig elementáris hatást gyakorolni hallgatóira. Hollerung élvezetes előadó, mindig érthető amit mond (úgy egyszerűsít, hogy sohasem vulgarizál!), s jó érzékkel tartja ébren a figyelmet egy-egy poénnal, szellemes ötlettel. Őt hallgatva nem tud sülyedni a figyelmi grafikon. (Közben titokban figyeltem a legifjabb koncertlátogatókat, akik aligha fogták fel az elemzéseket, ám a jól megválasztott illusztrációkat nagy érdeklődéssel hallgatták, diszkrétén mozogva, alátámasztva, hogy az Orff-zene legelementárisabb hatású összetevője a ritmus. Eme részletek aztán útjelzőként segítették őket, hogy egészben is végigkövessék a művet – öröm volt látni, ahogyan ráismertek a korábban kiragadott részletekre a kompozíció folyamatában. Talán a felnőtt kísérők sem gondoltak bele, milyen nivós zenehallgatási útmutatóhoz jutottak a legkisebbek...)

A dirigens bemutatta a szövegeket – egyébként nevük csak a zenekar ideai hangversenynaptárában olvasható. Röser Orsolya, Kis Tivadar és Massányi Viktor biztos szólamtudással énekelt, a fiatal tenoristán érződött a koncentráció, a szoprán tudatában volt éneke gyönyörködhető hatásának, a basszista pedig megjelenítő erővel, szinte operai alakításként karakterizálta különböző megszólalásait.

Hollerung úgy irányította a nagy együttest, hogy a hatás ne a színpadon érvényesüljön, hanem a publikumot célozza meg. Az örömenélés nem zárta ki az előadók koncentrációját – és megfordítva: miközben sokadszor léptek fel ezzel a műsorral, nem a megszokás rutinjával szólaltatták meg szólamukat.

Én először hallottam „árokban játszani” a zenekart a következő vasárnap. A Bartók

Béla Nemzeti Hangversenyteremben (nyilvánvalóan) módosultak a hangzás-arányok, az erős effektusok kevésbé voltak „falrengetők”, s ezáltal a dinamikai skála kissé beszűkült. Ugyanakkor, az árnyalt kidolgozottság jótékonyan érezte hatását: így is hatásosak voltak a kontrasztok. A szcenírozás a legnagyobb élményt vélhetőleg a kórusnak adta – akik máskor állva énekeltek, most tényleges mozgással élhették át a zene dinamizmusát. A koreográfia (Zsuráfszky Zoltán munkája) egyfajta látvány-kínálat, ami nem befolyásolta a művel kapcsolatos elképzeléseket (bár néha a jelmezek vagy a mozgásformák hajuknál fogva odarángatotaknak tűntek – de maradjon ez az „ízlés” szintjén, amiről, mint köztudomású, nem érdemes vitatkozni).

Tolcsvay Testamentoma esetében a látványvilág és a zene kapcsolata korántsem érződött szervesnek; a Honvéd Táncszínház nőikara nem kapott lehetőséget kibontakozásra...

A mű – alkalmi darab hatását keltette; többé-kevésbé könnyűzenei hatáselemek követtek benne egymást, néha erősítve, máskor ellenpontozva a kórus anyagát (a Honvéd Együttes Férfikara becsülettel helytállt; az ellen nem sokat tehetett, hogy a bakancsos táncosok néha nehezítették a szöveg érthetőségét – s ebben a térben érthető módon sikkadtak el a kisebb teremben talán zeneileg kiemelésként ható szólisztikus megoldások). A zenekar számára díszmenet volt – a közérthető (néha már-már lapidáris) anyagot is műgonddal dolgozták ki.

Maradandóbb hatású természetesen a Carmina burana maradt...

Évfordulók nyomában – e programnak (is) eleget tett a Művészetek Palotája, amikor november 8-án (és 11-én) Leonard Bernstein Miséjének adott otthont. A rendhagyó kompozíció, amely műfaja szerint „színdarab énekesekre, színészekre és táncosokra”, monumentális apparátust igényel – ebben zenekarként a **Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar** működött közre (az Oratórium-kórusral, továbbá a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola Gyermekeivel és számos szólistával). A dirigens Záborszky Kálmán volt. A látványról Böhm György rendező, továbbá Turi Erzsébet (díszlet, jelmez), Aczél András (játékmeister) és Vincze Balázs (koreográfus) gondoskodott. A mű az idén 45 éve elhunyt John F. Kennedy emlékére

készült, a washingtoni Kennedy Center megnyitójára (1971). A Mise Európában 35 éve hangzott el először (a bécsi Konzerthausban), a magyarországi bemutatóra J. F. K. meggyilkolásának 25. évfordulóján került sor, tehát éppen 2 évtizede (a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon). Akkor a szerző közelgő 70. születésnapja is hozzájárult az „aktualitáshoz” – idén születésének 90. évfordulójára emlékezhetünk.

20 éve is Záborszky Kálmán vezényelte a produkciót, akkori nevén a Budapesti I. István Gimnázium szimfonikus Zenekara és Énekkara élén. Az ideai produkcióban az intézmény új generációja részesült hasonló élményben.

A zenekar a színpadon foglalt helyet, előtte játszódtott a félig szcenírozott produkció. Immár hagyományosnak mondható, hogy a MŰPA vizuális élményt is jelentő előadásait félig szcenírozottnak nevezik/nevezzük, jóllehet, nemegy közülük operaszínpadi hatást többszörösen felülmúló! A teltházat vonzó előadás lelkes fogadtatást kapott; kétségtelen: Bernstein nem ritkán „eklektikus”-nak nevezett művében mindenki talál valamit, ami kivívja tetszését.

A kétnyelvű kompozíció, melyben a latin liturgikus szövegbe angol nyelvű tételek ékelődnek, immár hagyományosan latin-magyar verzióban csendült fel. A szöveg többnyire érthető volt, ám ezúttal nem lett volna felesleges a műsorfüzetben közzétenni a kétnyelvű librettót – a vallások-felettségét tudatosan vállaló mű gondolatgazdagsága mindenképp megérdemelné!

Rendkívül hasznosnak tartom e kompozícióban való részvételt a zenekar számára. A nagy egészbe való illeszkedés speciális feladat, személyiségfejlesztő hatású. A gyakran, különböző kontextusban használt „művészi alázat” sajátos megjelenéséről van itt szó: felelősségvállalásról az össz-produkció érdekében (annak ellenére, hogy a dicsőség, a siker megoszlik...). A stílári sokrétűség a „jelenlét” követelményének érvényességi körét is kibővíti; korántsem elég „lejátszani” a hangokat, a szólamtudáshoz az állandó-rendszeres zenei értelmezés követelménye társul. Akik történeti zenén nevelkedtek, azok számára a „könnyűzenei” hangvétel jelent élményt; akikhez a musicalek, a jazz és a rock világa áll közel, szinte észrevétlenül tesznek engedményeket a komolyzene irányába. A sokszínű hangszerezés, a ritmusvilág gazdagsága olyan hatást kínál, hogy érdemes megdolgozni érte; tehát szinte észrevétlen, játszva valósulnak meg azok feladatok, amelyek más zenei kontextusban hosszas gyakorlást igényelnének.

A közönség kap elgondolkodnivalót is, jócskán; például Bernstein művének komplexitásán. Évtizedekkel később tökéletesen érthető a bemutató vegyes fogadtatása – hiszen ennyi ötletből manapság több musical-szerző egész életművet produkálna... Ami meglepetésre adhatott okot (a „szokatlan” mű hallatán), az voltaképp Bernstein zenei világának egyetemessége. Hogy „mindent tudott”, a történeti zenék formavilágában és a korabeli legújabb stílusirányzatokat illetően egyaránt otthonos volt, s jó érzékkel mindig megtalálta a leghatásosabb kifejezési formát közlendőjéhez. És a „hatásosság” sohasem pusztán külsőség nála; érdemes azokra a pillanatokra gondolni, amikor szinte „eszköztelenül” juttat kifejezésre fontos gondolatot – elcsitul a környezet, s a figyelem reflektora a melodikus köntösben megjelenített szövegre irányul.

A mű: rendhagyó mise. Napjainkban, amikor az élet megannyi területén szembe-sülünk a normák hiányával, a kompozíciót nem elvárás-rendszer birtokában hallgatjuk. Végiggondoltsága elhithető erejűvé teszi, s még a betoldások (kommentárok) szokatlan (váratlan, meglepő) gondolatmenete sem megbotránkoztató, legfeljebb elgondolkodtató. Ugyanakkor, senki sem vonhatja ki magát elementáris hatása alól – így hívót és hitetlent egyaránt megérinti a szakralitás élménye. A pódiumon is és a nézőtérben is.

Fittler Katalin

A Miskolci Szimfonikus Zenekar jubileumi koncertje október 9-én

45 évvel ezelőtt Magyarországon, vidéken elsőként szerveződött a Miskolci Szimfonikus Zenekar, kizárólag a hangversenyélet szolgálatára.

Az eltelt évtizedek alatt a nemzetközi rangú művészeti együttes számtalan alkalommal bizonyította itthon és külföldön tehetségét. Sok örömet; érzelmi és szellemi kikapcsolódást szereztek mindenek előtt a miskolci közönségnek. A város hangversenyélete – nekik köszönhetően – a polgári élet egyik jelentős fóruma lett. Jubileumi estjük méltó volt kivívott művészi rangjukhoz. Már a program is sugallta az ünnepi hangulatot. Romantikus művek hangzottak el a művészeti korszak érett és késői szakaszából. A koncertet Kovács László, művészeti vezető irányította, aki 25 éve vezetője az együttesnek. Weiner Leó: Op. 18. Szvitje nyitotta az estet. A XX. század első felében magyar Mendelssohnok tartották, népszerűsége sokáig töretlen volt. Műve magyar népdal témákra épült, kidolgozása, harmonizálása, hangszerelése mind a romantika jegyeit tükrözik. Az előadás nagyszerű volt. Virtuozitás, érzelmes dallamosság, a zenekar minden hangszercsoportjából, a legjobb minőségben szólalt meg. Majd Schumann kései műve csendült fel, az a-moll Gordonkaverseny, melynek szólistája, Fenyő László volt. Schumann számára a gordonka nem volt ismeretlen instrumentum, mivel fiatal korában maga is játszott rajta. A mű népsze-

rűsége annak az egyensúlynak köszönhető, amelyet a három összetartozó tétel során a virtuóz és lírai elemek között teremtett a szólista. Miközben a mozgalmas részek technikai elvárásait könnyedén oldotta meg, elbűvölt a lassú részek, melodikus zenei gondolatok különösen érzékeny dallamformálásával. A zenekar és karmestere kellő alázattal segítette a versenymű minden szépségének érvényesülését.

Nem szokványos gálaműsorozás zárta a koncertet, Mahler: IV. Szimfóniája. A világban Mahler kultusz van, ami teljesen érthető, mert zenéje egyszerre bonyolult, szövevényes és színpompásan gyöngéd ragyogó. A zenei építkezés mestere volt. Már az I. tétel négytémás szerkezetében kitárulkozott Bécsét dicsőítő, kedélyt, derűt sugárzó hangja. Majd egy szellemes és groteszk II. tétel következett, melyet Haláltáncnak nevezett. A halált megszemélyesítő (áthangolt) szólóhegedű, Soós Gábor játékaival illúziót keltően gunyoros és sátáni volt. Gyönyörű volt a széles ívű, lassú tétel, melynek záró szakaszában harsogó zenekar tárja elénk a finálé zenei világát. Ebben a műben is élt Mahler az énekhang alkalmazásával „A fiú csodakürtje” legnépszerűbb dalát Hajnóczi Júlia tolmácsolásában hallhattuk. Az osztrák lied gyermeki egyszerűségét mutatta meg némi operás manírokkal.

Igazi ünnep volt az este. A zenekart, karmesterét ünnepeltük és örültünk a zenekar kivételesen magas szintű muzsikálásának.

Bócz Sándor

LEMEZKRITIKA

A Miskolci Szimfonikus Zenekar legújabb felvételéről

Új Weiner-művet ismerhetünk meg a CD jóvoltából: a Toldi című szimfonikus költeményt. Nem túlzás ez az első pillanatban meghökkenítőnek látszó állítás, hiszen kevesen lehetnek, akik emlékeznek az 1953. november 13-i bemutató előadásra (azok is, akik jelen voltak az 1960. április 14-én rendezett Weiner-émlékhangversenyen). Tehát, zenei „palackposta” érkezett a Tegnap egyik jelentős zeneszerzőjétől. Akinek az a sors jutott, hogy szerzői életműve – sorstalan legyen. Egymástól független körülmények összjátékának következménye, hogy Weiner Leó

pályája előre aligha kiszámítható utat járjon be. A Zeneakadémia zeneszerzés-szakos növendékének, generációja kiválóságának hangszerelő tudása egészen káprázatos volt – erről korai zenekari művei tanúskodnak. Aztán csakhamar azt kellett észrevennie: zenei világa az érdeklődés körén kívül esik. A figyelem a Bartók és Kodály nevével fémjelzett irányzatnak jutott – akkor is, ha vitát váltott ki, vagy épp ellenzésre talált. Weiner – emberi habitusából adódóan – tudott háttérbe állni (s tette ezt szinte észrevétlenül, tapintattal). Talált más területet a Zene birodalmában, a kamarazene-oktatás területén,

ahol kibontakozhatott, ahol hasznosítani tudta sokrétű tudását. Nemzetközi karriert befutott előadóművész-nagyságok emlékeznek (emlékeztek halálukig) arra a tanításra, amit „Leótól” kaptak, s amelyet időtávlattól is kihallottak egymás játékából. Weiner tehát a kamarazene-tanárként örökítette rendkívüli zeneértését az ifjabb generációkra, ez jelentette muzsikusként számára az önkifejezést. A kompozíciókban megmutatkozó életmű tehát második helyre szorult (miként Kodálynál is egy idő után), az opuszok ritkásan követték egymást (akkor is inkább kamaraművek születtek).